

A rendkívüli események korai felismerésére irányuló technikai fejlesztés célja, szakmai követelményei a külföldiek idegenrendészeti célú fogva tartása során

KAKÓCZ Krisztián¹

A hazánk területén jogszerűtlenül tartózkodó külföldiekkel szemben az idegenrendészeti hatóság jár el. A hatóság annak érdekében, hogy a külföldi ne vonja ki magát az eljárás alól, többnyire a személyi szabadság tartós elvonásával járó kényszerintézkedést alkalmaz, őrizetet rendel el. A fogvatartottak együttműködési hajlandósága rendszerint alacsony, ezért az intézkedés jog- és szakszerű végrehajtása súlyos terhet ró az érintett rendőri állományra. A nem együttműködő külföldiek miatt a fogvatartási intézményekben magas az őrzés biztonságára veszélyt jelentő jogsértő cselekmények száma. Megelőzésük, illetve elhárításuk jelentős számú rendőri állományt igényel, ami a napjainkban általánossá vált létszámhiány miatt egyre kevésbé elfogadható. Korunk technológiai szintje lehetővé és indokoltá teszi az olyan technikai eszközrendszer fejlesztését és alkalmazását, amely vizuális és akusztikai elemzés, illetve gépi tanulás útján megbízhatóan képes előre jelezni, illetve a bekövetkezés esetén haladéktalanul jelezni a jogsértő cselekményeket a csökkentett létszámú őrállomány részére. A rendszert fejlesztő informatikai szakemberek számára elengedhetetlen a fogvatartási szakterület részéről a szakmai követelmények meghatározása, a gépi tanulásához szükséges magatartási formák vizuális és akusztikai jegyeinek pontos ismerete.

Kulcsszavak: migráció, idegenrendészeti fogva tartás, fogva tartás biztonsága, gépi látás

¹ C. r. alezredes, mesteroktató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendésztudományi Kar Határrendészeti Tanszék; doktori hallgató, Rendésztudományi Doktori Iskola. E-mail: kakocz.krisztian@uni-nke.hu

1. Idegenrendészeti eljárás során elrendelt őrizet

Külföldi részéről a beutazási és tartózkodási feltételek megszegése alapozza meg az idegenrendészeti kiutasításra² irányuló idegenrendészeti eljárást. Alanya speciális, kizárólag nem magyar állampolgár lehet. Az idegenrendészeti eljárás során el kell különíteni a szabad mozgás jogával rendelkező személyeket³ és a harmadik országbeli állampolgárokat.⁴ A személyi szabadság korlátozásának minden esetben az a célja, hogy az eljárás alá vont személy végig a hatóság rendelkezésére álljon, önkényes eltávozásával ne hiúsítsa meg az eljárás sikeres, rendszerint a kiutasítás kitoloncolással⁵ záródó befejezését.

Harmadik országbeli állampolgárral szemben idegenrendészeti őrizetet⁶ és kiutasítást előkészítő őrizetet⁷ lehet elrendelni. Az idegenrendészeti őrizet elsősorban a személy elrejtőzésének vagy szökésének megakadályozása, a kiutasítás végrehajtásának késleltetése vagy megghiúsítása esetén, míg a kitoloncolást előkészítő őrizetet személyazonosság vagy tartózkodás jogszerűségének megállapítása, illetve visszaadás intézkedés⁸ alkalmazása esetén rendelheti el az idegenrendészeti hatóság.

Szabad mozgás és tartózkodás jogát élvező személlyel szemben kitoloncolást előkészítő őrizet⁹ elrendelésére akkor van lehetőség, ha a személy kiutasítását kitoloncolással rendelték el végrehajtani.

Az idegenrendészeti hatóság mindhárom őrizetet maximum 72 óra időtartamra rendelheti el. Amennyiben ez az idő nem elegendő a szükséges eljárási cselekményekre, az őrizetet kizárólag bíróság jogosult meghosszabbítani, az idegenrendészeti hatóság kérésére az okok részletes indoklásával. A kiutasítást előkészítő őrizet maximum 30 napig, a kitoloncolási őrizet alkalmanként legfeljebb 30 nappal hosszabbítva, összesen 3 hónapig, míg az idegenrendészeti őrizet alkalmanként 60 nappal hosszabbítva legfeljebb 12 hónapig tarthat.¹⁰

² Az Európai Parlament és a Tanács 2008/115/EK irányelve (2008. december 16.) a harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról, 3. cikk 3.

³ 2007. évi I. törvény a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról 1. § (1) bekezdés (EU, EGT, Svájc állampolgárai, a felsorolt állampolgársággal nem rendelkező családtagjaik és kísérőik).

⁴ 2007. évi II. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról 2. §. a) (akik nem élvezik a szabad mozgás és tartózkodás jogát a 2007. évi I. törvény a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvény alapján).

⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2008/115/EK irányelve (2008. december 16.) a harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról 3. cikk 5.

⁶ 2007. évi II. törvény, 54. § (1) bekezdés.

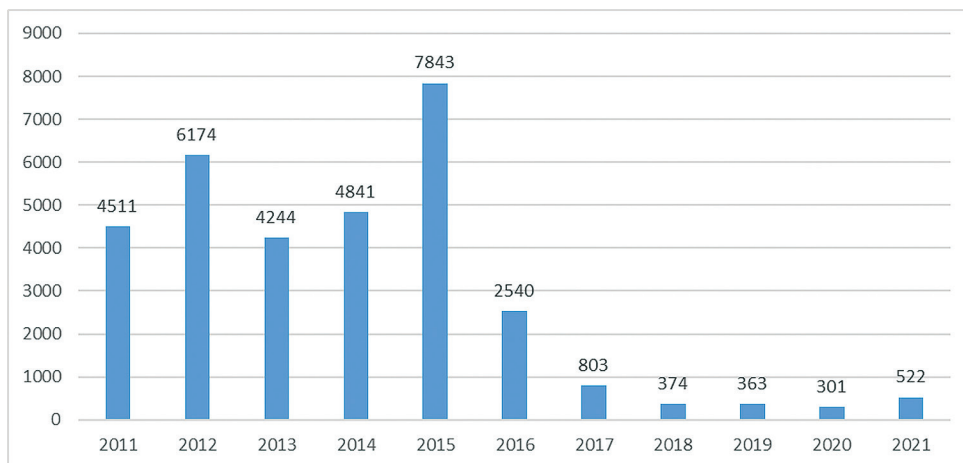
⁷ 2007. évi II. törvény, 55. § (1) bekezdés.

⁸ 2007. évi II. törvény, 45/B. § (2) bekezdés.

⁹ 2007. évi I. törvény, 51. §.

¹⁰ 2007. évi I. törvény, 51. § és a 2007. évi II. törvény, 54–56. §.

Az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizetek végrehajtása a rendőrség feladata, nagyságrendjét jól érzékelteti a végrehajtott őrizetek számát tartalmazó 1. ábra.¹¹

1. ábra: Kimutatás a végrehajtott őrizetek számáról

Forrás: a szerző szerkesztése

A 2015 után tapasztalt jelentős csökkenés oka egyértelműen Magyarország déli határának fizikai akadállyal való lezárása (Idegilenes Biztonsági Határzár),¹² valamint 2016-tól az átkísérés¹³ széles körű alkalmazása.¹⁴ Az idegenrendészeti eljárásban elrendelhető őrizetek alkalmazásának jogszabályban biztosított lehetőségei ellenben nem változtak, azok az eljárások eredményes lefolytatása érdekében továbbra is alkalmazhatók.

Az őrizetet speciálisan erre a célra kialakított helyen, az úgynevezett őrzött szálláson¹⁵ kell végrehajtani. Az intézmény megnevezése némileg megtévesztő, mivel nem fejezi ki a létesítmény célját, jellegét, feladatait. Az őrzött szálláson személyi

¹¹ ORFK Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály statisztikái alapján.

¹² 36/2018. (VI. 27.) ORFK utasítás az illegális migrációval összefüggő jogsértések kezelésével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtására 3. g).

¹³ 2007. évi LXXXIX. törvény az államhatárról 5. § (1a) és (1c). A változást a határon lefolytatott menekültügyi eljárás széles körben való alkalmazhatóságának megvalósításához szükséges törvények módosításáról szóló 2016. évi XCIV. törvény 3. §-a vezette be.

¹⁴ Kui László: A határőrizeti célú ideiglenes biztonsági határzár továbbfejlesztése, avagy a második kerítés mindent megold? *Hadmérnök*, 12. (2017), 4. 70.

¹⁵ 21/2014. (VII. 4.) ORFK utasítás a Rendőrség őrzött szállásainak szolgálati szabályzatáról és a menekültügyi őrzött befogadó központokban végrehajtandó rendőrségi feladatokról, 2. D) „őrzött szállás: az őrzött szállások székhelye szerint illetékes rendőr-főkapitányságok és az RRI alárendeltségében működő, az idegenrendészeti eljárás során elrendelt fogvatartás céljaira sajátosan kialakított, az őrizetesek őrzéséért, kíséréséért, szállításáért és ellátásáért, valamint e feladatokat végrehajtó állomány irányításáért felelős személyek elhelyezésére szolgáló körletrészt, az előállító helyiséget, a befogadó egységet, az őrizetesek lakóterét, valamint kerítéssel körülhatárolt sétáló udvart magában foglaló, az 1. mellékletben ilyenként felsorolt külön objektum.”

szabadság elvonása, fogva tartás valósul meg, ezért az idegenrendészeti fogva megnevezés sokkal egyértelműbb lenne. Az őrzött szállás zárt intézmény, a fogvatartottak azt kizárólag az őrizet elrendelő hatóság engedélyével hagyhatják el.

2. A fogva tartás speciális nehézségei

Az őrizeteselek elsődleges célja továbbjutni valamely jellemzően nyugat-európai vagy skandináv célszám felé. Semmiképpen nem szeretnék egy magyarországi eredményes idegenrendészeti eljárást követően hatósági kísérettel, toloncolás útján visszatérni valamely korábbi tranzitorszámba, vagy egyenesen az állampolgárságuk szerinti kibocsátó ország területére. Gyakori, hogy személyazonosságuk, állampolgárságuk eltitkolásával vagy hamis adatok közlésével akadályozzák, hátráltatják az idegenrendészeti hatóság eljárást azért, hogy kitoloncolásukat az őrizet maximális időtartama alatt ne lehessen végrehajtani.¹⁶ Ezt követően az idegenrendészeti hatóságnak nincsen lehetősége a külföldit a 2007. évi II. törvény alapján továbbra is hatósági felügyelet alatt tartani. Az átkísérés alkalmazásának bevezetése előtt lehetőségük volt a további eljárás alól magukat kivonni, így akadályozva meg kitoloncolásukat.

Az őrizet végrehajtásában érintett állomány sajátos nehézségekkel találja szembe magát. A fogvatartottak személyazonosságára, előéletére jellemző általános információhiány, a nyelvi, vallási, kulturális, értékrendbeli különbségek empátiát, multikulturális ismereteket, valamint speciális intézkedéstaktikai felkészítést igényelnek. A sokrétű és hosszadalmas – multikulturális ismerteket¹⁷ és kimondottan a fogva tartás végrehajtására vonatkozó speciális ismereteket magában foglaló – képzés ellenére is gyakoriak a konfliktusok a fogvatartottak és az őket őrző állomány, illetve a fogvatartottak között is.¹⁸

3. Rendkívüli események fogalma, típusai

A fogva tartás során bekövetkezett, a fogvatartottakra, a végrehajtói állományra, illetve az őrzésbiztonságra veszélyt jelentő eseményeket rendkívüli eseménynek nevezük. Fogalmát az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizetek végrehajtásáról szóló 27/2007 (V. 31.) IRM. rendelet 5/A. szakasza általános tartalommal fogalmazza meg. Rendkívüli eseménynek minősít minden olyan, az őrizetet érintő természeti katasztrófát, eseményt, tevékenységet vagy mulasztást, amely, az őrizetesek, az őrizetesek őrzéséért, kíséréséért, szállításáért és ellátásáért, valamint e feladatokat végrehajtó állomány irányításáért felelős személyek és az ellenőrző személyek

¹⁶ Saját, idegenrendészeti és idegenrendészeti fogvatartási területen szerzett tapasztalat alapján.

¹⁷ 27/2011. (XII. 30.) ORFK utasítás a multikulturális környezetben végrehajtott rendőri intézkedésekről.

¹⁸ ORFK Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály statisztikái alapján.

életét, testi épségét, egészségét, az őrzött szállás rendjét, az őrzésbiztonságot sérti, vagy súlyosan veszélyezteti.

Ezen túl kiemel néhány tipikus, jelentős biztonsági kockázattal járó eseményt, amelyek:

- „az őrizetes által az őrzött szálláson elkövetett bűncselekmény, szökés, vagy ezek kísérlete;
- az őrzött szállás állománya jogszerű eljárásával szembeni csoportos ellenszegülés;
- az őrzött szállás rendjének csoportos megzavarása;
- az őrizetes öngyilkossági kísérlete vagy szándékos egészségkárosítása, vagy halála.”¹⁹

A rendelet megfogalmazását pontosítja és jelentősen kibővíti az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv tevékenységirányítási központjai, egyes rendőri szervek ügyeletei, valamint a segélyhívásokat fogadó központok egységes működéséről szóló 57/2013. (XII. 21.) ORFK utasítás 1. számú melléklete, amely a következő eseteket sorolja fel:

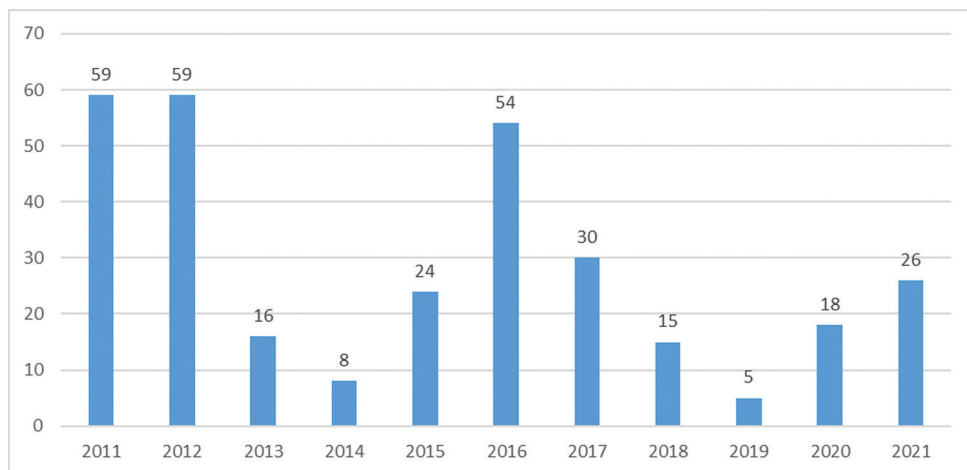
„terrorcselekmény, csoportos rendzavarás, halálos kimenetelű baleset, öngyilkosság, szándékos egészségkárosítás és kísérlete, szökés és annak kísérlete, étkezés csoportos megtagadása, csoportos ellenszegülés, öngyilkossági kísérlet, törvénysértő bánásmód, fertőzés, ételmérgezés, haláleset bekövetkezése az objektumokban bekövetkezett verekedés, elhelyezettek közti konfliktus, a fogvatartottakkal való összejátszás, jogosulatlan előnyben részesítés, engedély nélküli levél, üzenet közvetítése, jogtalan előny elfogadása, kényszerítő eszközök jogtalan használata, a fogvatartott esetében bekövetkezett súlyos sérüléssel járó baleset, karantén elrendelése, kísérés során a szállító jármű üzemképtelenné válása, balesete.”²⁰

A bekövetkezett rendkívüli események száma 2011-ben 59, 2012-ben 59, 2013-ban 16, 2014-ben 8, 2015-ben 29, 2016-ban 54, 2017-ben 30, 2018-ban 8, 2019-ben 5, 2020-ban 18, 2021-ben 26 volt (2. ábra).²¹

¹⁹ 27/2007. (V. 31.) IRM rendelet az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet végrehajtásának szabályairól 5/A. § (4) bekezdés.

²⁰ 57/2013. (XII. 21.) ORFK utasítás az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv tevékenységirányítási központjai, egyes rendőri szervek ügyeletei, valamint a segélyhívásokat fogadó központok egységes működéséről.

²¹ ORFK Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály statisztikái alapján.

2. ábra: Kimutatás a bekövetkezett rendkívüli események számáról

Forrás: a szerző szerkesztése

4. Az őrizeti rendszer fejlesztési igénye

A jelenlegi fogvatartási rendszerben a fogvatartottak felügyeletét és kísérést a rendőrség hivatásos állományából és a szervezet keretén belül működő fegyveres biztonsági őrség munkavállalóiból álló őr-kísérői állomány biztosítja, jellemzően élőerős jelenléttel. Érdekességképpen megjegyzem, hogy az FBŐ ezenkívül hosszú ideig jelen volt Röszkén és Tompán a tranzitónákban, és jelenleg is ellátják a menekültügyi őrzött befogadó központokban várakozó menedékkérők őrzését, továbbá rendőrökkel közös járőrszolgálatot látnak el a határőrizeti célú ideiglenes biztonsági határzár mentén.²²

Az őrzött szállások lakóterében ugyanakkor jelenleg is – a hálókörletek és a víz-blokkok kivételével – kimondottan az élőerős őrzés arányának csökkentése érdekében működik egy belső, zárt láncú, kizárólag képfelvételt közvetítő kamerarendszer, amelynek kameraképeit rendszerint a szolgálatirányítói helyiségben elhelyezett monitorokon az őrszemélyzet kijelölt tagjai folyamatosan figyelik, egy-két óra váltási idővel. Feladatuk a bekövetkezett rendkívüli események jelzése, a szolgálatirányító parancsnok és a közelben levő őr-kísérői állomány riasztása.²³ Tevékenységük ellátása állandó magas fokú koncentrációt kíván, egyben magában hordozza

²² Lippai Zsolt: Az elmosódó határvonalak margójára. *Szakmai Szemle*, 19. (2021), 1. 157–158.

²³ Feladataikat a 21/2014. (VII. 4.) ORFK utasítás a Rendőrség őrzött szállásainak szolgálati szabályzatáról és a menekültügyi őrzött befogadó központokban végrehajtandó rendőrségi feladatokról szóló 21/2014. (VII. 4.) ORFK utasítás, valamint az őrizeti helyek őrutasításai határozzák meg.

a tévedés, elkésett észlelés, hibás elemzés és helyzetértékelésből adódó elmulasztott vagy megkésett reagálás lehetőségét, mivel nem tud minden kameraképet egy időben felügyelet alatt tartani.

Napjainkban hazánkban is kifejezetten prioritást élveznek a védelmi jellegű előremutató technikai fejlesztések. A 2020-as Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája bevezetőjében így fogalmaz:

„A hazai védelmi ipar, azon belül is a kutatás-fejlesztés és az innováció támogatása nemzetbiztonsági érdek, mivel ezek által csökkenthető az import függőség, növelhető az ellátásbiztonság és hazai gyártmányokkal korszerűsíthetők a védelmi eszközök. A változékony kihívásokra adott válaszaink középpontjában ezért Magyarország értékeinek, adottságainak és prioritásainak szilárd rendszere kell, hogy álljon, amelynek egyik meghatározó eleme a nemzetgazdaság, azon belül is a védelmi ipar fejlesztése.”²⁴

A gépi látás és a hozzá kapcsolódó mesterségesintelligencia-kutatások a védelmi szektorban kiemelt fontosságúak, a legfejlettebb technológiával rendelkező országok széles körben használják, ám a magyar rend- és honvédelmi környezetben e megoldások használata kezdetleges.²⁵

A korábban hivatkozott 57/2013. (XII. 21.) ORFK utasítás felsorolásában levő rendkívüli események közül azok, amelyek agresszív vagy önkárosító magatartásból adódnak, súlyosan veszélyeztethetik a fogva tartás biztonságát.

2011-ben 72,9%-át, 2012-ben 74,6%-át, 2013-ban 68,8%-át, 2014-ben 100%-át, 2015-ben a rendkívüli események 46%-át, 2016-ban 87%-át, 2017-ben 77%-át, 2018-ban 80%-át, 2019-ben 80%-át, 2020-ban 56%-át, 2021-ben 54%-át tették ki a fogva tartás biztonságára kiemelten magas kockázatot jelentő események (3. ábra).²⁶ A 2020-as és 2021-es adat kapcsán említést érdemel, hogy az alacsonyabb arány oka az igazolt (SARS-CoV2),²⁷ koronavírus-fertőzések magas aránya (17%, illetve 35%), amelyek szintén rendkívüli eseménynek minősülnek (fertőzés). Amennyiben a fertőzések számától eltekintünk, nincs jelentős eltérés a korábbi évek adataitól, 2020-ban 73%-os, 2021-ben 81%-os az arány.

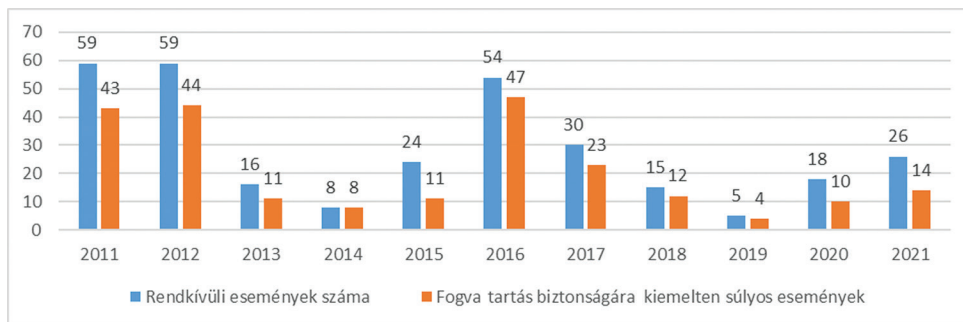
A vizsgált események olyan cselekmények (támadás, szökés, tetteges ellenszegülés, őrizetesk közötti konfliktus), amelyek elkövetéséhez jellegzetes, vizuálisan és rendszerint akusztikusan is jól érzékelhető, értelmezhető tipikus elkövetési magatartási formák kapcsolódnak.

²⁴ 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról, 1. melléklet 2.

²⁵ Huszár Viktor Dénes: A blokklánc, a számítógépes látás és a mesterséges intelligencia alkalmazási lehetőségei a kiberhadviselésben. In Hausner Gábor (szerk.): *Szemelvények a katonai műszaki tudományok eredményeiből* II. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2021. 147.

²⁶ ORFK Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály statisztikái alapján.

²⁷ Severe Acute Respiratory Syndrome 2 – súlyos heveny légúti tünetegyüttes vírusa 2, lásd: <https://koronavirus.gov.hu/virusrol>

3. ábra: Kimutatás a fogva tartás biztonságára kiemelten súlyos rendkívüli eseményekről
Forrás: a szerző szerkesztése

A fogva tartásra kiemelten veszélyes rendkívüli események, valamint az emberi tényezőből adódó hiányosságok, a humán erőforrás igénybevételének csökkentése érdekében indokolt a gépi látás (*computer vision*),²⁸ a gépi tanulás (*machine learning*)²⁹ és a mesterséges intelligencia (*artificial intelligence*)³⁰ igénybevételére irányuló technikai fejlesztés, egyben a fogvatartási szakmai követelmény meghatározása.

A folyamatos technikai fejlődés lehetőségeivel élve a cél egy olyan, mesterséges intelligencián alapuló rendszer fejlesztése, amely a kellő számú, élőképet közvetítő és rögzítő kamerából álló rendszer jelen idejű kép-, illetve hangfelvételeit elemezve és értékelve általánosságban jelzi, majd a fejlesztési igényeknek megfelelően, a későbbiekben konkrét személyhez köthető viselkedési mintákból is képes előre jelezni a rendkívüli események kialakulását. A fejlesztők részére elengedhetetlen a fogva tartás szakmai követelményeinek ismerete.

A szoftverrel szemben támasztott követelmények a gépi látás fejlettségi szintjétől, képességeitől függően több, egymásra épülő jól elkülöníthető részre oszthatók.

Első szint: az őrizet biztonsága szempontjából kiemelten veszélyes rendkívüli események elkövetése során tanúsított magatartási viselkedési formák képelemzés alapján való detektálása, azonosítása, értékelése, majd szükség esetén jelzés küldése az őrszemélyzet részére. Ennek érdekében a rendszert meg kell tanítani a normákra és az ettől eltérő jelenségekre.

A szoftvernek fel kell ismernie az ezekhez a cselekményekhez kapcsolódó emberi viselkedésminták külső megjelenési formáit, tipikus viselkedési mintákat, cselekvési láncokat, illetve a fogva tartásra veszélyes eszközöket, támadási célzatú alkalmazásukat (mozgásmozdulatok iránya, célja, sebessége, eszközök alakja, azok alkalmazásának tipikus külső jegyei). Megbízható működés esetén az őrszemélyzet

²⁸ Lásd: www.ibm.com/topics/computer-vision

²⁹ Juhász Levente Zsolt: Az ember és a gépi tanulás. *Dunakavics*, 9. (2021), 9. 34.

³⁰ Joost N. Kok et al.: *Artificial Intelligence: Definition, Trends, Techniques and Cases*. Leiden, Leiden Institute of Advanced Computer Science, Leiden University, the Netherlands, 2009. 1.

gyorsabban reagálhatna a szökés, agresszív viselkedés, szuicid tevékenység, veszélyes eszközök jelenléte esetén.

A fogva tartás szempontjából legalapvetőbb nemkívánatos események és a hozzájuk kapcsolható tipikus magatartási formák a következők:

- személy ellen irányuló agresszióhoz köthető események:
 - aktív támadás (más személy felé irányuló gyors, agresszív jellegű helyváltoztatás, intenzív ütések, rúgások, fojtás, birkózás, tárgyak dobása, ütő-, szűrő-, vágó-, fojtóeszközzel történő támadásra utaló mozdulatok);
 - csoportos rendzavarás (kettőnél több személy agresszív viselkedése, támadására utaló jelek, verekedése, rongálása, garázda viselkedése);
 - erőszakos cselekményekhez vezető, azokat megelőző tipikus viselkedésformák (intenzív, impulzív, sértő vagy becsmérő jelentésű mozdulatok);
- tárgyak ellen irányuló agresszióhoz köthető események:
 - lakótér berendezéseinek rongálása (például törése, ütése, rúgása), passzív és aktív biztonsági berendezések megrongálása;
 - tűz okozása (nyílt láng vagy füst vizuális érzékelése, a dohányzóhelyiség kivételével);
- az intézmény engedély nélküli elhagyására utaló események:
 - lakótér ór nélküli elhagyása, illetve ennek kísérlete;
 - objektum falára, külső kerítésre felmászás;
 - őrszemélyzet elől való menekülés;
- tiltott eszköz megjelenése a lakótérben:
 - szűrő-, vágóeszköz, lőfegyver, vagy lőfegyvernek látszó eszköz megjelenése a fogvatartási térben;
- egészségkárosodáshoz vezető események:
 - szándékos egészségkárosítás (öngyilkossági kísérletre utaló jelek, saját testének megsebzése, vérzés);
 - baleset, betegség (esés, vérzés, fájdalomra vagy természetellenes állapotra utaló testtartás, viselkedés, hangok stb.).

A rendszernek fel kell ismerni, azonosítani és egyértelműen meg kell tudni különböztetni a fogva tartott egyéneket és egyéb személyeket (őr-kísérő állomány, ügyintézők, látogatók stb.), egyben ismernie kell a különböző kategóriák tartózkodására engedélyezett területeket. Mindez történhet vizuálisan észlelhető külsőleges jelek (arckép, ruházat, járás, testtartás) alapján, valamint ezek kombinációjával.

A rendszer hatékony és megbízható működése szempontjából elsődleges fontosságú a lakótér holttérmentes, éjjel, illetve rossz fényviszonyok között is értékelhető képet biztosító kamerákkal való megfigyelése. A fixen telepített kamerákat ki kell egészíteni a rendszer által automatikusan vezérelt, az eseményekre fókuszáló mozgatható, állítható nagyítású kamerákkal. A kamerák száma és elhelyezése, technikai paraméterei esetén elvárás, hogy az biztosítsa a lakótér helyiségeinek minél több oldalról való megfigyelését. Az egyidejűleg más szögekből készített nagyszámú

felvételekből a szoftver hatékonyabban képes detektálni az anomáliát – észteni a veszélyt –, másrészt a felvételek nagymértékben segíthetik a bekövetkezett események utólagos rekonstruálását például parancsnoki kivizsgálásánál, szabálysértési vagy büntető eljárás esetén. A kameráknál elvárás, hogy legalább 3-4 évig is képesek legyenek a hatékony gépi látáshoz szükséges technikai követelményeknek eleget tenni, ami egyben indokolja a jelenleg elérhető legjobb minőségű, felső kategóriás kép és hang felvételére alkalmas eszközök beépítését.

Jelentősen növekedhet a rendszer rendkívüli eseményt előrejelző képessége, ha a szoftver megbízhatóan képes az érzelmek az arcokon, illetve a testbeszédben érzékelhető jegyeinek felismerésére. Legfontosabbak a harag, düh, agresszivitás külső jelei, mivel ezek legtöbb esetben közvetlenül kapcsolódnak a látható viselkedés egyéb jegyeihez, egyben előrevetíthetik a személy várható magatartását.

A rendszernek ismernie kell azoknak a kultúráknak a szokásaiból adódó tipikus viselkedési formák vizuális ismérveit, jelentését, amelyekből a fogvatartottak származnak, mivel így elkerülhetők az eltérő jelentéstartalomból adódó félreértések, téves riasztások. Ilyenek például, hogy a hazánkban általánosan használt kézjelek máshol egészen mást jelenthetnek. Egyazon kéz begörbített és összeérintett mutató és hüvelykujja a mi kultúránkban egy dolog, esemény pozitív értékelését jelenti, addig például Törökországban ugyanez szexuális tartalmú durva sértésnek számít. Magyarországon mutatójával rámutatni valakire általánosan elfogadott dolog, míg az arab világban kifejezetten durva sértésnek számít. Hasonló félreértésekhez vezethet a nálunk elfogadott tartalmútól és intenzitásútól jelentősen eltérő viselkedés és gesztikuláció is, például az arab világból érkezett fiatal férfi részéről teljesen normális viselkedés, a szokásos kommunikáció része, hogy beszélgetőpartneréhez egészen közel megy, és hevesen, gyorsan mutogat, élénken gesztikulál, addig ezt a jóval nagyobb személyes térhez és visszafogottabb viselkedéshez szokott magyar őrkísérő állomány sokszor „zaklatott viselkedésnek” sőt nemegyszer támadásnak vélte.³¹

Nem szabad megfeledkezni az erőszakos cselekmények eszkálaródásának lehetőségéről sem, ezért szükséges, hogy a rendszer ismerje az idevágó csoportdinamikai folyamatokat, képes legyen azok ismérveinek felismerésére, elemzésére, a szükséges következtetések levonására, jelzésére.

A rendszert felügyelő kezelőszemélyzet részére lehetővé kell tenni, hogy bizonyos esetekben előre megadott jogosultságú személyek – utólag visszakövethetően – felülírják a rendszer jelzését, vagy konkrét esetben ideiglenesen szüneteltesenek egyes konkrét riasztási paramétereket, például beavatkozó egység jelenléte esetén ne reagáljon a löfegyverre, vagy az őrszemélyzet jogszerű kényszerítőeszköz alkalmazását ne értékelje támadásnak. A kezelői beavatkozás kizárólag a riasztás elmaradását jelentené, az az esetleges visszaélés lehetőségének elkerülése érdekében

³¹ A rendkívüli események elemzésére irányuló saját kutatás az ORFK Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

a kamerarendszer felvételeire, a rögzítés folyamatosságára semmilyen hatással nem lehet!

Második szint: a képelemzés kiegészítése az akusztikus érzékelés elemzési képességével.

A hatékony megfigyelés és előrejelzés érdekében a képelemzés mellett indokolt lenne személyhez köthetően az akusztikus jelek érzékelése és értékelésének képessége. A beszéd szövegszerű értelmezése, sebességének, hangerejének, hanghordozásának, hanglejtésének gyors változásai rendszerint megelőző és közvetlenül ráutaló jegyei a fizikai erőszaknak.

Cél a fogvatartottak által leggyakrabban beszélt nyelvek (például angol, francia, arab, albán, pastu, urdu, fárszi, orosz, hindi, pandzsábi, török, mandarin) teljes mértékű értelmezése lenne. A fordítóprogramok fejlődése folyamatos, tökéletesítésükig az erőszakhoz kapcsolódó tipikus kifejezések (például indulat- és szitokszavak, sérteések) felismerése volna alapvető elvárás.

Harmadik szint: az előbbi követelményeknek megfelelő rendszer képes az egyénhez köthető sajátosságok észlelésére, rögzítésére, elemzésére, attól eltérő, gyanúra okot adó tevékenység jelzésére.

A rendszer konkrét személyhez köthetően gyűjti, elemzi-értékeli az egyénre jellemző viselkedési formákat, majd az ettől jelentős, veszélyre utaló eltérés esetén jelzést ad, mintegy figyelmeztetve az őrszemélyzetet, hogy a személy magatartásában jelentős változás állt be, amely rendkívüli eseményhez vezethet. Gyakorlatilag hatékonyan „előrejelezhető” volnának a fogva tartott személyek részéről feltételezhető, nemkívánatos események, még mielőtt jelentős kockázatúvá válnának. Az előrejelzés valószínűsége nő, amennyiben a szoftver előzetesen rendelkezne minden a fogva tartás szempontjából releváns információval valamennyi fogvatartottról. Újnan befogadott őrizetes esetén a kezelőszemélyzet adná meg a rendelkezésre álló előzetes adatokat. Intézmények közötti áthelyezés során javasolom a korábbi fogva tartás tapasztalatait, valamint a személyt érintő korábbi konkrét események adatait a rendszerbe betáplálni. Mindez a fogvatartási helyek rendszereinek összekötésével – vagy egy közös rendszer kialakításával – már eleve biztosítható lenne.

A fentiekén túl elvárt személyhez köthetően a kapcsolati hálók feltérképezése, a csoportban betöltött státuszok, ezek változásainak felismerése, az informális vezetők, a véleményvezérek, a „hangadók” és a korábban már rendkívüli eseményt okozó vagy abban érintett személyek célirányos, fokozott megfigyelése a rendelkezésre álló információk alapján.

5. A jelzés módja

A rendszernek a fenti esetekben egyértelmű, jól észlelhető módon (például tipikus „gépi hangon” való figyelmeztetés, illetve a belső kamerarendszer monitorán azonnal érzékelhető intenzív hang- és fényjelzés) kell a szolgálati személyek (szolgálatirányító

parancsnok, ór-kísérő állomány) tudtára adni a bekövetkezett rendkívüli esemény helyét, jellegét. Javasolt, hogy az eseményhez legközelebb eső kamerák képei több látószögből megfigyelési és kontrollálási céllal azonnal megjelenjenek a rendszer egy vagy több különálló, nagy méretű monitorán. A látottak és a rendszernek a rendkívüli esemény minősítése alapján a szolgálatirányító parancsnok az állomány tevékenységét a lehető legkisebb késedelemmel volna képes irányítani.

A rendszer működésének hatékonyságát csökkentheti az a körülmény, hogy a jelenlegi szabályozás szerint nincs lehetőség a hálókörletek, a fürdésre, tisztálkodásra szolgáló helyiségek, illetve az illemhelyek megfigyelésére. Az elmúlt évek tapasztalatai alapján a fogvatartottak saját maguk ellen irányuló erőszakos cselekményeinek döntő többségét (2015 és 2021 között 87%) itt követik el.³² Ezeknek a helyiségeknek a célirányos felügyelete – jogszabályváltozást nem feltételezve – továbbiakban is az ór-kísérő állomány feladata. Megoldást jelenthetne, amennyiben a rendszer jogszabályi felhatalmazást követően ugyan figyelné ezeket a helyszíneket, ellenben élőképet kizárólag a riasztásra okot adó esemény bekövetkezésekor közvetítené. Így biztosítani lehetne a magánszféra védelmét és az őrzés-védelmi szempontok érvényesülését is.

Az előerő állandó előírt jelenlétét viszont teljes mértékben kiválthatná a biztonsági elkülönítés során.³³ Az őrzött szállás biztonsági elkülönítő helyisége nem rendelkezik a büntetés-végrehajtási intézményekhez hasonló, önkárosítást megakadályozó speciális kialakítással, az nem egyféle „sérülésbiztos dühöngő”, mindösszesen egy külön helyiség, minimális, de rongálásbiztos berendezéssel. Az itt maximálisan 24 órára elhelyezhető fogvatartottak körében a folyamatos előerős őrzés ellenére is gyakori az önkárosító magatartás. Úgy vélem, az itt elkövetett önkárosító események megelőzését és megakadályozását jelentősen segítené a helyiség célirányos kialakítása, ami alatt a külső emberi behatásoknak ellenálló, ugyanakkor puha, rugalmas bevonattal való ellátást, egyben valamennyi sérülés okozására alkalmas kézműves berendezési tárgy eltávolítását értem.

A fejlesztést követően a rendszer haladéktalanul előjeleznél, vagy amennyiben az észlelhető előjelek nélkül következik be, jeleznél a nemkívánatos eseményt, így az állandó őrzés helyett a minél gyorsabb beavatkozás lenne elvárható.

³² A rendkívüli események elemzésére irányuló saját kutatás az ORFK Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály adatai alapján.

³³ 21/2014. (VII. 4.) ORFK utasítás a Rendőrség őrzött szállásainak szolgálati szabályzatáról és a menekültügyi őrzött befogadó központokban végrehajtandó rendőrségi feladatokról, 2. b) „biztonsági elkülönítés: a jogszabályban meghatározott esetekben (így különösen utasítás végrehajtásának megtagadása, ellenszegülés, más őrizetes lázítása, ön- és közveszélyes magatartás tanúsítása) az őrizetessel szemben alkalmazható biztonsági intézkedés, melynek végrehajtása a biztonsági elkülönítőbe, illetve az egészségügyi elkülönítőbe való elhelyezéssel történhet”.

6. Kivételes esetek kezelése

A fogva tartás során előfordulnak olyan tevékenységek, amelyekben részben megjelenhetnek vagy megjelennek az előzőkben nemkívánatosnak minősített magatartási formák (például gyors, agresszív jellegű helyváltoztatás, intenzív kar- és lábmozgás, dobások, rúgások stb.), ugyanakkor teljesen legálisak. Ilyenek például az őrizetesek által kedvelt különböző labdajátékok (futball, kosárlabda). A szoftvernek ezeket nem szabad riasztásra okot adó eseményként kezelni, ugyanakkor folyamatosan követnie és elemeznie kell a történéseket annak érdekében, hogy a tevékenység során elfogadott magatartási formákon túlmutató rendkívüli eseményt haladéktalanul jelezze.

6.1. A termék hasznosítása

A megbízható működésű rendszer a megfelelő szempontok szerint programozva az idegenrendészeti fogva tartáson kívül alkalmazható lehet a rendőrségi előállítók, fogdák, a menekültügyi őrizetben levők elhelyezésére szolgáló objektumok, valamint a büntetés-végrehajtási intézményekben elhelyezett személyek felügyeletére is. A bekövetkezett események rögzített felvételei, azok tapasztalatainak elemzése és feldolgozása a képzések során nagymértékben fejleszthetnék az állomány helyzetfelismerő, reagáló-, illetve beavatkozóképességét, egyben más szervezeti elemek állománya körében is csökkentenék a korábbi hibák újbóli előfordulásának valószínűségét.

7. Összegzés

A jogszerűtlenül hazánk területén tartózkodó külföldiekkel szemben folytatott idegenrendészeti eljárásokban rendszerint szükség van a külföldi személyi szabadságának korlátozására, őrizet elrendelésére. Az őrizet jog- és szakszerű végrehajtása jelentős humán erőforrást igényel, egyben sajátos nehézségekkel jár. Jelenünk technikai fejlettségi szintje lehetővé teszi a fogva tartás biztonságát nagymértékben veszélyeztető rendkívüli eseményeket mesterséges intelligencia alkalmazásával hatékonyan jelző, valamint előrejelző biztonsági rendszer fejlesztését. A jelen idejű kép- és hangfelvétel-elemzésen alapuló szoftver fejlesztéséhez szükség van a fogvatartási környezetben megjelenő elfogadott és abnormális jelenségek meghatározására, vizuális és akusztikai jellemzőinek a gépi tanuláshoz szükséges adatokként való megjelenítésére. A rendszer elvárt szintű működése jelentősen csökkentheti a fogva tartás élőerő-igényét, hatékonyan támogathatja a jogsértő események kivizsgálását. A rendszer felhasználási lehetőségei túlmutatnak az idegenrendészeti fogva tartáson, mivel a rendőrségi előállítók, fogdák, a menekültügyi őrizet, valamint a büntetés-végrehajtási intézmények esetében is hatékonyan alkalmazható volna.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Huszár Viktor Dénes: A blokklánc, a számítógépes látás és a mesterséges intelligencia alkalmazási lehetőségei a kiberhadviselésben. In Hausner Gábor (szerk.): *Szemelvények a katonai műszaki tudományok eredményeiből* II. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2021. 147–161. Online: https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/16208/905_KDMI_II_hallgatoi_tanulmánykotet.pdf#page=148
- Juhász Levente Zsolt: Az ember és a gépi tanulás. *Dunakavics*, 9. (2021), 9. 33–54. Online: http://dunakavics.uniduna.hu/Online_20219.pdf
- Kui László: A határőrizeti célú ideiglenes biztonsági határzár továbbfejlődése, avagy a második kerítés mindent megold? *Hadmérnök*, 12. (2017), 4. 67–75. Online: http://hadmernok.hu/174_07_kui.pdf
- Lippai Zsolt: Az elmosódó határvonalak margójára. *Szakmai Szemle*, 19. (2021), 1. 157–158.

Jogi források

2007. évi I. törvény a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról
2007. évi II. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról
2007. évi LXXXIX. tv az államhatárról
2015. évi CXXXVII. törvény az ideiglenes biztonsági határzár létesítésével, valamint a migrációval összefüggő törvények módosításáról
- 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról
- 27/2007. (V. 31.) IRM rendelet az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet végrehajtásának szabályairól
- 21/2014. (VII. 4.) ORFK utasítás a Rendőrség őrzött szállásainak szolgálati szabályzatáról és a menekültügyi őrzött befogadó központokban végrehajtandó rendőrségi feladatokról
- 36/2018. (VI. 27.) ORFK utasítás az illegális migrációval összefüggő jogsértések kezelésével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtására
- 57/2013. (XII. 21.) ORFK utasítás az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv tevékenység-irányítási központjai, egyes rendőri szervek ügyeletei, valamint a segélyhívásokat fogadó központok egységes működéséről
- Az Európai Parlament és a Tanács 2008/115/EK irányelve (2008. december 16.) a harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról

ABSTRACT

The Aim and Professional Requirements for the Development of Technical Means for the Early Detection of Incidents in the Detention of Aliens for Law Enforcement Purposes

Krisztián KAKÓCZ

The immigration authorities are responsible to deal with foreigners who are illegally staying in our country. In order to ensure that the foreigner does not evade prosecution, the authorities usually use coercive measures involving the permanent deprivation of personal liberty, i.e. detention. The detainees' willingness to cooperate is usually low; the lawful and professional

implementation of the measure therefore places a heavy burden on the police staff concerned. The number of unlawful acts in detention facilities, which pose a threat to the security of the detainees, is high due to the non-cooperation of foreign nationals. Preventing and dealing with them requires a significant number of police officers, which creates problems due to the current shortage of staff. The level of technological development of our age allows and justifies us to apply of technical systems, which, through visual and acoustic analysis and machine learning, can reliably predict and, when they occur, immediately react to the offences and can reduce the number of guards. It is essential for the IT specialists to develop the system to have a clear understanding of the professional requirements of the detention sector and the visual and acoustic characteristics of the behaviours required for machine learning.

Keywords: *migration, immigration detention, detention security, machine vision*